

גבורתן עלתה על גבורת המטוסים
שהמריאו לצפון ולדרום
במנועים מחרחרים.

הייתי עומד ליד השיחים
ובוחן את פעלון.

געש חיים.
לא המות הקרמון של המצרים.

מגג החשכה רואים טוב יותר את האור

רפי וייכרט: *גג החשכה, מבחר שירים, הוצאת אבן חושן 2013, עמ' 242*

אם לסכם בצירוף מתומצת, על כרטיס ביקור, פתק קטן לעולם, את מפעלות השירה של רפי וייכרט, הייתי כותב: "שליחה האהב של השירה". כי מלבד היותו משורר, מתרגם פורה מפלנית ואנגלית, וייכרט הוא טרובדור הנודד לאורכה ורחבה של הארץ, להפיץ שירה ולהאחיבה. שירי *גג החשכה* שקובצו מכל ספריו למבחר, מתווספים למוזודת מסעות מרתקת. לא אחרש אם אומר כי הדנ"א של המשורר, או גודלו, גזור מהרקמה האנושית-ביוגרפית שלו. סיבים אחדים מרקמה זו מתוארים בשיר 'חוטים' (מבט חזר, עמ' 20).

חוטים

כָּאן הַעֲבָרִית הִיְתָה שְׁפָה שְׁנִיָּה.
בְּמִרְכּוֹ הַיֵּשֶׁן בְּמִזְנוֹן Kazia
אֶכְלוּ נְקִינְקִיּוֹת עִם כְּרוֹב חֲמוּץ,
Kurier הֶצִיץ מִן הַכִּיסִים
בְּדֶרֶךְ לְעֹבֹדָה אוֹ בְּבֵית הַקֶּפֶה
וְהַסְפָּרִים שֶׁאָבָא הַזְמִין הִגִיעוּ מִרְשָׁה
בְּנִיר אֲרִיזָה חוּם.
אִמָּא הִיְתָה חוֹתֶכֶת אֶת הַחוּטִים
וּמְנִיחָה לוֹ אֶת הַחֲבִילָה.
הוּ, חֲבִלֵי הַמוֹלָדֶת הִיקָרָה.

"Rafi Weichert, Poeta"

עֲנִיתִי לְשִׁכְנָה שֶׁשָׁאֲלָה לְשִׁמִּי,
יְלֵד בֶּן שְׁנָתִים וְחֹצֵי.

ומכאן אל *גג החשכה*: המבחר היפה המונח לפנינו, ששמו הושאל מהשיר: 'ערב רעף' (שברים ומכפלות, 2010). מזמין אותנו למסע בזמן ובמקום, מסע שמתחיל אי שם בתחילת שנות התשעים של המאה הקודמת ונמשך עד לתחילת העשור השני של המאה הנוכחית. במבחר ימצאו הקוראים שירים הפותחים צוהר לילדותו של המחבר, לאהבותיו, על שמחותיהן וכאביהן, לאבהותו הנפעמת לבתו, לשברים, לעצב ולצער, בני לוויה קבועים של האדם.

שירים רבים מתכתבים עם קלאסיקות ספרותיות ועם דמויות מהמיתולוגיה ומהמקרא. החזרה בזמן מאפשרת להרחיב את מנעד החוויות, הקולות, הצורות והנושאים של השירה, דרכם מוצא הכותב את הקול הייחודי שלו, קול מפתיע ומרענן על ההווה האנושי והחברתי. לצד שירים אלה נמצא לא מעט שירי מחאה שאינם מצהירים על קיומם בתופים ובחצוצרות על מנת להפיל חומות, ייחודם במינוריות שלהם, בעדינות המבע, המשאירים חותם לעתים יותר מקולות ענות תרועה וגבורה. בקריאה במבחר מסתבר שלוייכרט יש לא מעט שיחות עם המוות, בחלקן נגלה מבט מפוכח על הסוף, מבט כמעט קהלתי (מלשון קהלת), הנובע מפרידות סופיות מחברים יקרים, משאלות של פשר ותכלית, מהרהורים על החלוקה ומתוך תחושה שהערגה למלאות הוויה אינה תמיד בת השגה. אך בשונה מספקנותו של קהלת, ובוודאי בשונה מסימו האמוני, המקבל את מצוות האל ועבודתו מתוך יראה, שולח המשורר פתק אהבה לעולם ותשובה לקהלת: יש חדש תחת השמש, כל יום, כל מפגש, כל שיר הוא חדש תחת השמש. לצד שירי אהבה, אפשרית ובלתי אפשרית, תשוקה אדירה לגעת בחיים, להיות בהם פועל ולא נפעל, וייכרט מזמין את המוות לדו קרב, לעתים אירוני, נוקב, שבסימו הזמני הוא חורץ לו לשון ומתעתע בו עם תשוקת החיים הפועמת בו:

ערב רע

הָעֶרֶב הַיּוֹרֵד שְׁחוֹד מְאֵלִימוֹת
כְּשֶׁתַּחַת גַּג הַחֲשֵׁכָה אֲנַחְנוּ מְמַשִּׁיכִים לְמוֹת.
מְכוּנִיּוֹת כְּסוּפּוֹת חוֹפּוֹזוֹת בְּעֶרְפֵּל
וּבְצִמְתִּים הַכֵּל הוֹלֵךְ לְעֲזָאוֹל

בְּדַמוֹת שְׂכוֹר נְטוּי, גּוֹחֵן אֶל הַחֲלוֹן,
בְּכַף יָדוֹ תַקְנֵת מְטַבֵּעַ אַחֲרוֹן.
בְּמִרְחָקִים הַפְּרֻדִּים נוֹדְפִים יְלָדוֹת
כְּשֶׁתַּחַת גַּג הַחֲשֵׁכָה אֲנַחְנוּ מְמַשִּׁיכִים לְמוֹת.

צִלְלִית גְּדוּלָּה שֶׁל עֵיר רוֹבֶצֶת עַל הַקוֹ
הַלֵּם הִיקוּם נְמוּג, פּוֹעֵם וְקוֹ,
מְצַהֵיר שְׁאֵתָה חֵי, בּוֹעֵר בְּכָל גּוֹפָה,
מְמַשֵּׁר מִתַּחַת גַּג אֶל תוֹךְ הַחֲשֵׁכָה.

(גג החשכה, עמ' 168)

כדי לעמוד על מניפת האיכויות הפואטיות והתמטיות במבחר המאגד עשרים שנות כתיבה ואחד-עשר ספרי שירה, נשהה עוד שורות אחדות עם מבטו של המשורר, 'מבט חזר' אל ילדותו והתבגרותו, שממנו ניתן לעמוד על אחד מסימני ההיכר החשובים בספר: היכולת והכישרון למקד את המבט כמו קרן שמש על גבי זכוכית, מהמרחב האינסופי של זמן ומקום לנקודה אחת קטנה בנוף, לפרט אה, ליצור קטן וחי המתאיין כמעט במרחב האורבני התל אביבי. מתוך הנקודה הקטנה ממריא המשורר אל על, מחליץ תובנה עמוקה על החיים בכלל ועל חייו של הדובר המשורר בפרט, כמו בשיר 'חיפושית' (מבט חזר, עמ' 21).

חיפושיות

אֶת הַהֲתַמְדָּה לְמִדְתִּי מִחִפּוּשִׁיּוֹת.
שְׁחֹרֹת וּמְסַנְדוֹת גְּרֵדוֹ
גְּלָלִים כְּסִיזִיפִים זְעִירִים
בְּמַעְלָה גְּבֻעוֹת הַחוּל שֶׁל שְׂדֵה דָב.

לְטַפֵּס
עַל
הַקִּירוֹת
מֵרֵב
בְּדִירוֹת

(גג החשכה, עמ' 132)

שירי הספר מוליכים את הקורא משירי מיטה, אל ימים בהולים, מבט חוזר על ילדות ונעורים, מזמינים לשלוח עם המשורר פתקי אהבה לעולם. יש בספר שירים המספרים על שעות לא צפויות, וכאמור שירי התפעמות, שמחה וניצני דאגה עם השנה הראשונה לחייה של בתו דה. הולדת בתו, ילדותה ואבהותו, מאפשרים למשורר לבחון את חשבון יחסיו עם אביו. שירים כואבים מאוד, בחלקם מזכירים את מכתבו של קפקא לאביו, ועוד שברים ומכפלות. אך דומה כי אין לו למשורר מנוחה ואין לו נחלה בחיפוש אחר הצורה המדויקת, כי מקווים דקים ומשירה רזה, מגיע הקורא אל הניגוד החריף ביותר שלהן, שירים בפרוזה, שלכאורה משוחררים מכבלי הצורה השירית, משקלה ומקצבה. אך רק לכאורה, כי השירים ממושטרים וממושמעים, כבולים למספר מילים קבוע. מאה מילים בשיר ובתוך הצורה הפרחאית נמצא שהנפש השירית המדייקת והצלולה אינה נמוגה.

וכדי שלא נטעה לחשוב שהספר הזה מסכם חזותם את מסע המשורר, אלא הוא מבטא מסע של שירים עד כאן, מסתיימים שירי הספר בקובץ של שירים חדשים הנקראים "גלגליות".

והשיר שאני בוחר לסיום רשימה זו, הוא מסוג השירים המכשפים, היוצרים תנועה המניעה את הגוף והנפש למקצבן של המילים. תנועה המבקשת להתמוגג בחוויית הלילה, בחווייה הרואלית הזו, המתעתעת לעתים, חווייה חמקמקה על הגבול שבין האפשרי לבלתי אפשרי. רגעים שבין התמוגגות עם הזולת המדוושת על אופניה בקצב המותיר את כל השותפים ללא נשימה, לבין יללת ההחמצה וההתפוגגות. בין שתי הנקודות, הישיות, הגופים המתקרבים ומתרחקים, לא עובר קו ישר, אלא אהבה שמקלקלת את השורה ומכלכלת אותה. פעימות ארוס החיים והאהבה הממשיכות לפעום מתחת ומעל גג החשכה;

פזמון לילי לרוכבת אופניים

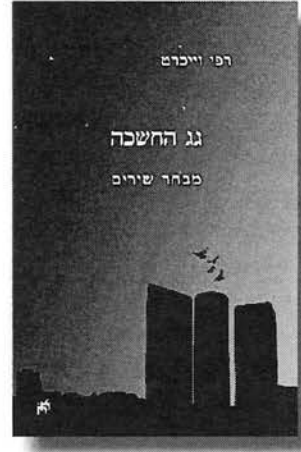
בְּקֶצֶב הַנוֹבֵעַ מְרַגְלֶיךָ
בְּקֶצֶב שֶׁהוֹדַף אֶת הַדָּוָשׁוֹת
בְּעֶצֶב הַמְלֹחָה אֶת גְּלַגְלֶיךָ
בְּעֶצֶב שֶׁמוֹלֶךְ עַל הַתְּחוּשׁוֹת
בְּרִצְף־שְׂמוֹנֵעַ אֶת חַיֶּיךָ
בְּרִצְף־שְׂאִינְנוּ אֵלָּא שֶׁד
בְּקֶצֶף שֶׁנִּתְּזוּ מִבֵּין גְּלִיךָ
בְּקֶצֶף שֶׁעוֹלָה מִתְּהוֹמוֹת

בְּמַלְל שֶׁמְצִיף אֶת הָאֲזִינִים
בְּמַלְל שֶׁהוֹרֵס אֶת הַלְּבָבוֹת
בְּהַד הַמִּתְפַּגֵּג שֶׁל מְחוּתֶיךָ
בְּהַד אֲשֶׁר נִבְלַע בֵּין רְחוּבוֹת

בְּנִשְׁיָקָה הַמְצַמְרֶרֶת אֶת שְׂפָתֶיךָ
בְּנִשְׁיָקָה הַמְרַחֶפֶת עַל בּוֹרוֹת
בִּילְלָה שֶׁנִּשְׁלַחָה בְּעֵקְבוֹתֶיךָ
בִּילְלָה אֲשֶׁר גּוֹדֶשֶׁת חֲצֵרוֹת.

(גג החשכה, עמ' 229)

אך בל נטעה, המבט הזה מגג החשכה אינו הזמנה לייאוש, או לפטליזם, נהפוך הוא, במבט החשך הזה מובלעת הקריאה הרומית ולאחריה הרנסנסית של ה"ממנטו מורי": "זכור את המוות". קריאה המחייבת גם לצניעות, למתן משקל לדרך ולא רק למטרה, לאנשים, לעוולות ולאיוולת, לטעון תיקון ולא לאידיאולוגיות נבובות. מתוך החשכה נשמעת קריאה אקזיסטנציאליסטית לחיוב החיים, קריאה לקידוש החולין וההוויה, תשוקה לממש את הארוס בכל מעגלותיו. מגג החשכה אפשר לראות באופן צלול יותר את האורות, את הכוכבים הרחוקים והקרובים, את נצנוצי אורות זעירים כגחליליות. מתוך החשכה יוצאת קריאה צלולה: "קרפה דיאם", קטוף את החיים. ויש בספר לא מעט אור, שמחה, אהבה והתפעמות, המלווים גם בראגת הורה לבתו היחידה, כמו זו הנרשמת בשנה הראשונה לחייה:

חדר צבעוני

קִיּוּמֶךָ - חֶדֶר צִבְעוֹנִי
מְרַפֵּד מְדַבְּקוֹת אֶהְבָּה,
עֲרִיסָה עַל אֲגָם עֲנָנִים
רְחוֹקָה מְזוֹרְמִים וְרַעְעָב.

קִיּוּמֶךָ - תַּבַּל גְּדוֹלָה
בְּהָאֹר מְרַקֵּד הַצִּלְלוֹת,
כּוֹכְבִים חֲגִים כְּהֵלָה
מִתּוֹם מְסֻלְלֵי מְזוֹלוֹת.

(גג החשכה, עמ' 115)

קל מאד ליפול בשירים מסוג אלה למתיקות בנאלית וקיטשית. אבל וייכרט מושל ביד אמן מצליח להישמר ממלכודות רבש על ידי הצבה עדינה של ענני צללים המרחפים מעל השמחה וההתפעמות.

ובאשר לצורות השיריות: גג החשכה מאפשר לעקוב אחר התפתחותו הפואטית של משורר: חיפוש הצורה הנכונה לדייק את החוויה, לדייק את המחשבה, לדייק את מה שלפעמים אין לו מילה. שירי הספר נעים בין כתיבה משוחררת מחריזה ומשקל, שירים בפרוזה, שירי הגיגים, הקפאת תמונה בזמן ועד לצורות הדוקות ומהורקות הנעות בריתמוס שוטף ושוצף, דוהר או מתופף מיטלטל בין דינמיות לסטטיות, יוצר תמונות גבישיות, צלולות וחכות. שירים רבים כתובים במשקלים ובמקצבים מוסיקליים, ולכן לא מפתיע שיתוף הפעולה עם מוסיקאים ומלחינים כמו מוני אמריליו, עודד גדיה, קובי פז, ירונה כספי. הספר שמבטא זיכרון מרבי של הצורה הוא הספר *דזים* (2008) שתת הכותרת שלו היא *סונטות מילה*. 14 שורות שבכל שורה מילה אחת, עמוד או רגל דקיקה מרחפים בחלל שבין ארץ ושמים ועומסים את משקלם ואת גובה ועומק תהומם ובדידות האדם הנרשם אותם:

קריאה

מִיִּשְׁהוּ
קוֹרָא
בְּקוֹל
שִׁיר
בְּחֶדֶר
רִיק
וְהַשִּׁיר
הַשְּׂקוּף
מִתְחִיל